

DIELEMAN EN DIELEMANS

Ook al woont Josephus al enige tijd in Maastricht, bij de Burgerlijke Stand wordt zijn naam nog een aantal jaren na 1850 zonder “S” aan het einde van de naam geschreven. Zijn partner wordt op dezelfde wijze foutief beschreven en soms nog enkel en alleen met slechts maar één voornaam, Aldegonda en gewoon Hilst. Een ambtenaar van de Burgerlijke Stand maakt het nog mooier en schrijft op zeker moment de naam van haar man als Dielman, J.H. Drie in Maastricht geboren kinderen krijgen wel de juiste naam: Dielemans.

Tegen het einde van de 19e eeuw verschijnt er in Maastricht een Adresboek. In de eerste uitgaven komen we de naam Dielemans niet tegen; hoort hij niet tot de bemiddelde burgerij? Pas in het boek van 1890 komen we voor het eerst de naam tegen: Dielmans, H. Boschstraat 30, caféhouder. Het is de zoon van stamvader Dielemans, Hermanus Dielemans [1556] die er in 1889 is komen wonen. (ook hier weer een schrijffout in de naam).

KINDEREN DIELEMANS

Na het vertrek uit zijn standplaats Den Haag zijn in Maastricht nog zes kinderen geboren; Cornelia (1846) en Pieter (1848) van Hilst [1557 en 1558] vóór hun wettelijk huwelijk. Zij werden met hun ‘Hollandse’ zusje en broers geëcht en kregen de naam Dielemans. Daarna volgden nog vier Maastrichtse kinderen; Helena (1850), Lucas (1851), Maria (1853) en Theresia (1856).

Bij onderzoek van het doopregister van de parochie waartoe zij na hun verhuizing behoorden,

St. Matthias, zijn Cornelia en Pieter niet te vinden.¹ Aannemelijk is dat dat waarschijnlijk te maken heeft gehad met het feit dat de moeder toen nog ongehuwd was. Helaas hebben de ouders ook niet lang van beide kinderen kunnen genieten. Zoals al eerder geschreven sterft in juni 1849 de kleine Cornelia, in december gevolgd door Pieter. In 1850, dus na het wettelijk huwelijk, is wel Helena Maria Dielemans [1559] te vinden. In het doopregister wordt naast de getuige Lambertus Vos, die in hetzelfde huis woont als Josephus als hij naar Maastricht komt, ook ene Helena Maria van Hilst genoemd. Het blijkt een nichtje van Allegonda te zijn, de dochter van de jongste broer van haar vader, Balthasar Franciscus van Hilst. Zij is dan 13 jaar. (genealogie Besoijen 1837-1899).² Is zij in het gezin als hulp gekomen en krijgt de baby daarom haar voornamen? Of komt zij in Maastricht om er werk te vinden? Het is niet helemaal duidelijk.

Op 30 maart 1851 is Lucas Servatius [1560], *filius legitimus Josephi Huberti Dielemans et Aldegondis Maria van Hilst* (zo staat het in het doopregister van de kerk) door kapelaan J. van Doorn gedoopt. Dat het een kinderrijke buurt is blijkt wel dat er bijna dagelijks in de Matthiaskerk kinderen gedoopt worden en op 29 mei 1853 zijn dat er zelfs drie op een dag. Een daarvan is Maria Magdalena [1561]. De geestelijke tekent hierbij aan: *sub conditione*, onder

1. RHCL. Toegangsnummer 21.211 Inv.nr. 121. Doopregister Matthias 1844-1853.

2. Als zij 23 jaar oud is huwt zij in Tilburg met Petrus Josephus Lemmens (1835-1884) met wie zij negen kinderen krijgt. Genealogieonline. Stamboom-Kuipers1998/php.

voorbehoud.³ Een kerkelijk huwelijk is niet te vinden.⁴ Volgens de Burgerlijke Stand wordt in 1856 nog een dochttertje Theresia Maria geboren, maar hiervan is, net als met de twee eerder genoemde kinderen, geen inschrijving in het parochieel doopregister te vinden. Moeten we daaruit concluderen dat het gezin niet echt kerks is?

WETTELIJK HUWELIJK

Wij weten bijna zeker dat de eerste Dielemans in Maastricht eigenlijk niet uit de militaire dienst wilde gaan. Maar er heerst een algemene malaise in Europa die er toe leidde dat ook Nederland zijn leger ging inkrimpen. Een van de eerste zaken die Josephus Dielemans daarom nu kan gaan regelen is een wettelijk huwelijk. Uit het feit dat hij geen militair meer is en nu gaat trouwen kan met enige zekerheid geconcludeerd worden dat hij vroeger nooit toestemming van zijn commandant heeft gekregen om te mogen trouwen.

Koning Willem I had het systeem van militaire dienstplicht overgenomen van de Fransen. Dat betekende dat de dienstplicht eindigde na het 24^e jaar en vóór die datum mocht niet gehuwd worden. Voorkinderen kwamen in de 19^e eeuw daardoor vaker voor, waarbij wel opgemerkt dient te worden dat de vrouw zelden verlaten werd. Bij het huwelijk werden de kinderen geëcht. Ook stamvader Dielemans zal dat doen.

Op de zondagen 18 en 25 februari 1849

3 De reden hiervoor is dat het waarschijnlijk om een "moeilijke bevalling" ging en dat de vroedvrouw tijdens de bevalling het gedeeltelijk geboren kind reeds gedoopt heeft om er zeker van te zijn dat bij noodlottige afloop het zielekrecht recht naar de hemel zou gaan. De vroedvrouw moest hiervoor strikte doopregels eerbiedigen die door de kerk waren opgelegd en door de overheid waren gesanctioneerd.

4. RHCL. Huwelijksregister parochie St. Matthias. Inv.nr 21.211, nr. 12.

wordt het huwelijk wettelijk afgekondigd en er zijn geen bezwaren (in de akte staat *geen stuitingen*) binnengekomen.⁵ Het huwelijk wordt op 15 maart 1849 gesloten. Er moest wel vooraf nog een en ander geregeld worden. Bij de huwelijksakte zijn extracten bijgevoegd van geboorteaktes uit de Burgerlijke Stand van Josephus uit Princenhage en van Allegonda uit Waalwijk. Verder nog die van drie kinderen van Hilst, twee uit Leyden (van Maria en Gerardus) en een uit 's Gravenhage (van Hermanus). En ook de twee kinderen die in Maastricht geboren zijn worden vermeld. De ambtenaar noteert ... *voorts verklaarden de verloofden bij deze te erkennen vijf kinderen ... van Allegonda Maria van Hilst ...* Belangrijk bij dit huwelijk is dus het feit dat Josephus alle vijf de kinderen van zijn partner Allegonda van Hilst heeft geëcht. Aan de doopnamen van de kinderen is wel goed te zien dat Josephus hun biologische vader is geweest. Bij de twee kinderen die dan in Maastricht geboren zijn is hijzelf als getuige ingeschreven en bij Hermanus in Den Haag verzorgt hij de aangifte.

Een kerkelijk huwelijk is niet te vinden, bezwaar zou kunnen zijn dat zij al kinderen hebben? Het blijft speculeren. In latere inschrijvingen in het Bevolkingsregister wordt voortdurend de familienaam zonder **S** geschreven en als godsdienst RC = Roomsche Katholiek.

Als koning Willem III in 1849 speciaal naar Maastricht komt om de fabrieken van Regout te bezoeken, zullen zij ongetwijfeld als "jong" echtpaar naar zijn intocht zijn gaan kijken. (zie het tableau aan het einde van dit hoofdstuk).

5. RHCL, Toegangnummer 12.059 inventarisnr. 177. Bijlage Huwelijksakte nr.26.

NAAMSVERANDERING

De kinderen veranderen van naam, hun naam van Hilst wordt nu Dielemans.

Opmerkelijk bij het wettelijk huwelijk is dat de vier getuigen als middenstanders aan te merken zijn: Petrus H. Philippens, banketbakker, Carolus L.H. Hollmans, koopman, Antonius W. Bindels, koopman, Theodorus W. Mulder, horlogiemaker, allen uit Maastricht. En dat, terwijl hij voor zijn wettelijk huwelijk een aantal documenten moet verzorgen, waaronder een attest van onvermogen!⁶ De ontvanger der belastingen verklaart dat noch hij, noch Allegonda van Hilst belastingen betalen. Hierbij moet misschien wel opgemerkt worden dat men in die jaren toch nogal wat inkomen en vermogen moest hebben om een aanslag van de belastingen te krijgen.⁷ Op het attest staat dat hij “... *gepasporteerd korporaal van het 1^e Regiment Dragonders is en “zonder beroep”*. Josephus en de vier getuigen tekenen na voorlezing de akte ... *uitgenomen de bruid die verklaard heeft niet te kunnen schrijven*.”

Volgens de Burgerlijke Stand in 1850 is Josephus dagloner. Een dagloner was iemand die in de regel geen vaste betrekking had en daardoor ook niets verdiende als hij geen werk had. Had Josephus wel direct voldoende werk of kreeg een korporaal in die jaren voldoende geld mee om zich in deze kringen op te houden? Maar is die inschrijving wel juist geweest van die ambtenaar? Want enige maanden later noemt Josephus zich herbergier. (Later zal zijn zoon Hermanus zich ook als caféhouder vestigen). In de volgende regels het antwoord.

6. Attest van onvermogen d.d. 09-01-1849. RHCL. Huwelijken, toegangsnummer 12.059, Inv.nr. 177, aktenummer 26.

7. In de nieuwe gemeentewet van 1851 werd nog steeds het kiesrecht uitsluitend toegekend aan “vermogende inwoners”.

ANDERE WERKZAAMHEDEN

Het ligt voor de hand dat Josephus bij het verlaten van de militaire dienst, begin 1849, ander werk moet gaan zoeken om inkomsten voor hem en zijn gezin te krijgen. Maar zoals op voorgaande pagina's al is genoemd waren het roerige jaren in Europa en ook in Nederland. De kristal- en glasblazerij in Den Bosch (door concurrent Val St. Lambert opgericht) ging failliet. In de fabrieken van Petrus Regout daarentegen ging het juist weer in stijgende lijn zoals we in het vorige hoofdstuk hebben gezien.

Wat Josephus de eerste jaren precies gedaan heeft is onbekend. Zoals hierboven is vermeld noemt hij zich herbergier op de Maagdendries. In de Burgerlijke Stand staat echter ook dagloner. Bij of voor wie was dat? Waren dat steeds wisselende werkgevers? In ieder geval wordt hij in 1853 als dagloner in de fabriek van Petrus Regout aangenomen samen met zijn 10-jarig zoontje Hermanus Dielemans [1556] die er als glasslijper staat ingeschreven.⁸ Het is meer dan waarschijnlijk dat hij zijn leven lang bij Regout als dagloner gewerkt heeft, immers op de naamlijst van het fabrieksregister blijft zijn naam steeds vermeld. Gelijktijdig zal hij naast zijn baan, of zou het zijn vrouw geweest zijn, ook een café uitgebaat hebben.

OVERLIJDEN STAMVADER JOSEPHUS

Op 29 december 1876 overlijdt Josephus Hubertus in zijn woning Grachtstraat 818 in Maastricht, 62 jaar oud. In de laatste kolom van het fabrieksregister wordt achter zijn naam genoteerd: *29 december 1876 overleden aan eene borstkwaal*. Het moet een leven

8. “Naamlijst van het personeel der fabrieken van Petrus Regout”. EAN 1012, Inv.Nr. 823 Fabrieksbevolkingsregister van 1 mei 1874 - 1 mei 1885.

geweest zijn van veel zorgen, misschien de jaren in militaire dienst nog niet zo, maar later in Maastricht toch wel. Kort achter elkaar verliest hij zijn vrouw en oudste dochter. Uit het grote gezin van negen kinderen overleeft alleen Hermanus [1556] hem.

De aangifte van zijn overlijden wordt gedaan door Joannes H. Frijdal, kleermaker, 53 jaar oud. Zo staat het ten minste ingeschreven in de Burgerlijke stand. Maar is dat wel juist, passen de voorletters bij het beroep van Frijdal? Er is namelijk wel een J.H. Frijdal te vinden maar die is koster en woont op de Boschstraat en dat past beter, want de andere getuige is P.H. de Jongh, rouwverhuurder in de Helstraat 2633 (nu nr. 1).

Van nu af is het zoon Hermanus die wij zullen volgen als stamvader Dielemans Junior.

Koning Willem III gaf als blijk van vriendschap in 1849 deze tegels aan Petrus Regout ten geschenke.

MODEL. Nr. 11.
Afd. 1ste Afd. Wa.

(Grootis)
Afd. 1ste Afd. Wa.
Jan 10. 33

HOOFDSTADT.

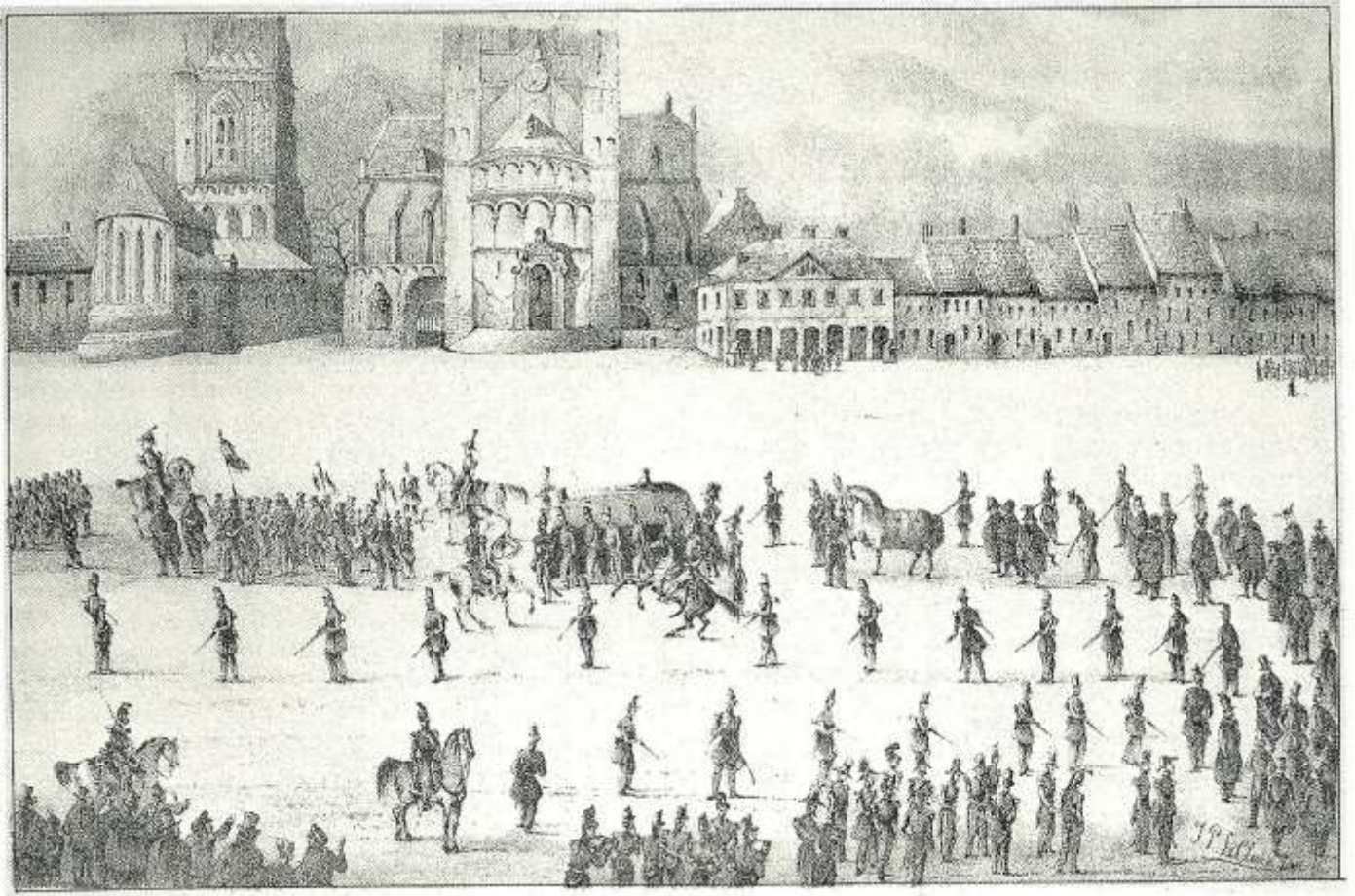
II

Lege l. 320
Aangifte 3000
Voorbedel 3000
Ogen 3000
Sien 3000
Maat 3000
Ka 3000
Hoe 3000
Wachters 3000
Mullers 3000
geen
Borstelontg.

De STAATSRaad GOVERNOR der Provincie NOORD-BRAND, verklaart:
dat Josephus Hubertus Dielemans
geboren te Groningen op den 13 September 1814
Zoon van Geerardus
en van Maria Elisabeth Pennooth
binnen de Gemeente van Brouwerij
naar de Nationale Militie is ingeschreven; dat ook hem vervolgens bij de
Loting is ten doel gevallen het Nummer 65 - Intellig tot Afdel
niet opgegeven zijnde, hem tot gem. dienst verplicht.

Gegesent te 's Hertogenbosch, den 31 Jan 1849
De STAATSRaad GOVERNOR voorzitter,
H. A. van der Grinten

Ondanks het feit dat Josephus aangezegd was dat hij ontslagen werd heeft hij toch nog geprobeerd in militaire dienst te geraken. Hij trekt het nummer 65 en dat heeft tot gevolg dat hij geen verdere oproep meer krijgt.

64

In 1845 stierf in Maastricht de opvolger van Generaal Dibbets, Luitenant-generaal baron J.J. Destombe.

Hier trekt de begrafenisstoet over het Vrijthof.

De soldaten dragen hun geweer naar beneden gericht.

Het paard van de overledene hinkt letterlijk achter de baar

omdat naar oud gebruik een voorheen kreupel geslagen is.

Het is heel best mogelijk dat ook stamvader Josephus Dielemans

in een van de regimenten heeft deelgenomen aan de plechtigheid.

Het graf van Destombe bevindt zich tegenwoordig in het Waldecparke.